

Petak, 19. maj 2006. godine
Svedok Mark Wheeler
Otvorena sednica
Optuženi su pristupili Sudu
Početak 9.05 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite sedite.

SUDIJA PARKER: Dobro jutro, doktore.

SVEDOK WHEELER: Dobro jutro.

SUDIJA PARKER: Izjava koju ste dali na početku svedočenja naravno i dalje važi.

SVEDOK WHEELER: Shvatam.

SUDIJA PARKER: Gospodine Lukiću. Ah, Gospodine Bulatoviću.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Dobro jutro časni Sude, dobro jutro svima u sudnici.

UNAKRSNO ISPITIVANJE : ADVOKAT BULATOVIĆ

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Dobro jutro gospodine Wheeler. Ja sam advokat Momčilo Bulatović, jedan od branilaca gospodina Veselina Šljivančanina. I ja ću vam sada u ime tima gospodina Šljivančanina postavljati neka pitanja za koja mislim da su interesantna za njegovu odbranu, i uopšte za shvatanje svega onoga što stoji u vašoj izjavi, odnosno u vašem nalazu. Moram prvo, gospodine Wheeler, juče ste malo govorili nešto o tome. Mene interesuje izvor informacija, i uopšte izvori vaših saznanja koja ste imali za davanje ovog vašeg nalaza. Vi ste rekli da su to bili neki novinski članci. I nešto mene interesuje: Da li ste još nešto koristili, neku literaturu, čiju, koju, u kom obimu, i kada se sve to dešavalo?

SVEDOK WHEELER - ODGOVOR: Počecu od kraja vašeg pitanja. Ja sam izveštaj napisao 12. decembra 1997. godine i početkom januara 1998. godine. To sam uradio dosta na brzinu. Nije bilo puno vremena od trenutka kada sam zamoljen da svedočim kao veštak pa do podnošenja izveštaja. Izveštaj se temelji skoro potpuno na sekundarnim izvorima - novinarima i na objavljenoj literaturi koja već postoji u formi knjige. A osim materijala koji sam dobio od Tužilaštva (OTP, Office of the Prosecutor), mnogi materijali se odnose na publikacije objavljene u Hrvatskoj, memoarska literatura o opsadi Vukovara, ne sećam se baš sada imena tih autora, a od mene nije bilo traženo da uključim i fusnote u svoj izveštaj. To naravno i nije uobičajena sudska praksa, ali bi to bilo nešto uobičajeno u naučnom radu. Tako da mi je sada veoma teško da se setim za neke

konkretne navode koje sam stavio na papir koji je izvor svega toga. To moram da vam priznam.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Hoćete li mi reći, ove publikacije, novinski članci koje ste koristili, iz kog perioda su oni? Znači, iz perioda koji je relevantan za Optužnicu 1990.-1991. godina, ili su iz nekog kasnijeg perioda, obzirom na nalaz da ste ga radili 1997. godine i 1998. godine?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Neki od novinskih članaka su bili naravno iz tog vremena. O opsadi i padu Vukovara se naveliko pisalo u štampi. A drugo su svakako razne retrospektive događaja o tome kako je došlo do rata u Jugoslaviji.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Juče sam, ako se dobro sećam, čuo da ste rekli, a to stoji i u vašoj izjavi, da su u to vreme mediji, kako hrvatski tako i srpski, davali neke posebne, da tako nazovem, pristrasne komentare svega toga. Da li su onda ovi izvori informacija koje ste vi koristili iz tog perioda, dovodili možda u sumnju malo neke činjenice, i da li ste vršili proveru svih tih tekstova koje ste koristili, i činjenica koje su iznete u njima?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Naravno, uvek se okleva kada se koriste novinski članci kada je neko istoričar. Ali kada se piše savremena istorija, onda su naravno novinski izvori najbolji. E sad, što se tiče hrvatskih i srpskih medija da li su oni bili pristrasni ili ne, treba reći da je nacionalistički žar i širenje mržnje i straha, o čemu sam juče nekoliko puta govorio, da se to nije odnosilo na sve medije, bilo u Zagrebu ili u Beogradu. Naravno da je bilo i časnih izuzetaka u to vreme i da je bilo novina i radio stanica koje su pokušavale da budu nepristrasne i poštene. Ali naravno... ako je neko poput mene radio i živeo u inostranstvu, onda bi mi redovan izvor informacija bili strani mediji, a posebno štampa u Ujedinjenom Kraljevstvu. Ja sam naravno, takođe čitao i... mislim, čitao sam i publikacije iz bivše Jugoslavije. Čitao sam redovno "Vreme", na primer.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li ste osim tog časopisa "Vreme" čitali još neku publikaciju iz Srbije iz tog perioda, ili ste samo fokusirali izvor informacija iz Srbije o dešavanjima u Jugoslovenskoj toj federaciji bivšoj, samo na bazi podataka koje je objavio list "Vreme"?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Spomenuo sam "Vreme", budući da sam se ja pretplatio na taj časopis. Međutim, koristio sam i *Monitoring service BBC*, kako bih čitao prevode raznih članaka iz raznih publikacija širom Jugoslavije.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Recite gospodine Wheeler, pre izrade ovog vašeg nalaza, koji ste uradili po zahtevu Tužilaštva, ovako na brzinu - kako vi rekoste, da li ste eventualno imali neke razgovore sa nekim od učesnika svih tih dešavanja 1990.-1991. godine kako iz političkog, tako iz vojnog vrha. Ili možda ste razgovarali sa nekim meštanima? To ćemo doći posle. Znači, govorim o državnom i vojnom vrhu... kako Hrvatske tako i Srbije?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ne. Mada sam se ja, budući da sam živeo u Vukovaru u proleće 1997. godine, susreo sa nekolicinom vođa... nove Samostalne srpske semokratske stranke. Međutim, ono što je nas brinulo nije imalo nikakve veze sa

uzrocima rata, već se ticalo izbora koji su trebali da se održe u Hrvatskoj u aprilu 1997. godine.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li ste imali razgovore sa nekim od hrvatskih državnika, ili da li ste koristili možda nešto što je neko od hrvatskih državnika napisao, objavio u vidu: intervju, memoara ili bilo čega?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ne za ovaj izveštaj. Najinteresantniji susreti su se odigrali kasnije, ako govorimo o ljudima poput Šarinića i sličnih. U svakom slučaju, glavni cilj izveštaja je bio da se rezimira istorijska pozadina, a ne da se detaljno iznese istorija rata u Istočnoj Slavoniji. I zbog toga se svakako veći deo izveštaja i odnosi na istorijsku pozadinu. Kažem istorijsku, a ne na lokalnu pozadinu.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Složićete se gospodine Wheeler, da je ta istorijska prošlost na prostorima bivše Jugoslavije bila jako složena?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Sigurno bih se složio sa tim.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, ja sam u ovoj vašoj, u vašem ovom nalazu, našao par stvari ovako, koje mi malo... su interesantne, pa bi vas molio da mi pojasnite ovaj, da nam pojasni svima neke stvari koje sam našao ovde. Vi govorite o kralju Aleksandru i 1929. godini, kada je uveo diktaturu da bi spasio svoje carstvo, i tako to... I kažete ovako: "Na to je jedan zanemarljiv broj Hrvata koji će kasnije postati značajan, reagovao formiranjem ustaške terorističke organizacije". Da li hoćete da mi... da nam objasnite, koji je to zanemarljiv broj Hrvata, iz koje to strukture? Onda kasnije i ova druga pitanja, da ih sada ne gomilamo ovak jedne na druge.

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Pre svega, kraljevu diktaturu 1929. godine, a ne 1921. godine. I to je dovelo do toga da je Ante Pavelić osnovao Ustaški pokret. On je bio bivši član Skupštine. U početku je imao verovatno tek svega nekoliko stotina pristalica, a ubrzo su njegove pristalice napustile Jugoslaviju i on je u stvari živio u Italiji kao Mussolinijev gost. Kasnije su njegovi ljudi obučavani kako bi izveli atentat na kralja Aleksandra i kasnije se ispostavilo da su i uspeli u tome ubistvom Aleksandra u Marselju, oktobra 1934. godine. Mnogi od ovih ubica nisu bili samo Hrvati, naravno, već je bilo i Bugara iz VMRO, makedonske revolucionarne terorističke organizacije, a većina njih je obuku i naoružanje dobila u Mađarskoj. Dakle, atentat na Aleksandra je na jasan način pokazivao mržnju i neprijateljstvo prema jugoslovenskoj kraljevini, kako od suseda tako i manjina radikalnih Hrvata koji su delili fašistička gledišta što je predstavljalo radikalni otklon od Starčevićeve vrste nacionalizma iz XIX veka. Iako su proglasili sebe za sledbenike Stranke Prava Starčevića, oni su naravno bili ekstremno radikalna verzija onoga što se podrazumevalo pod Pravaštvom na hrvatskom političkom nebu.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Ja sam i rekao ovaj da je diktatura bila 1921.... 1929. godine. Znači, greška je u transkriptu na 5. stranici u redu 5. Znači pogrešno je bilo 1921. Ja sam rekao 1929. godine. Gospodin Wheeler me je ispravio, tako da nema problema.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, mene interesuje sada ta radikalna organizacija, kako je vi zovete, ustaško-teroristička? Kada ona postaje značajna na ovim prostorima, i ovim dešavanjima... na prostorima bivše Jugoslavije?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ona nikada nije imala politički značaj, sve dok Hitler nije odlučio da je dovede na vlast aprila 1941. godine. Kao i druge terorističke organizacije, ona je mogla da izvodi sramne akcije, da podmeće bombe... u toaletima vozova, na primer. A trebalo je malo ljudi da bi se to postiglo. Gledajući danas, to se čini prilično naivno, ali je bilo značajno u to vreme. Međutim, politički značaj je zavisio uglavnom od patronata Mussolinija i Hitlera, pre svega Hitlera.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Juče ste nešto govorili o tome, ja bih vas zamolio da ako možete, još malo da nam pojasnite interes Hitlera da takvu jednu ustašku terorističku organizaciju dovede, da joj da značaj, koji je davanjem države NDH i već još na koje načine je, da kažem tako - nagradio, čime su to oni zaslužili? Da li je to ona mržnja o kojoj ste govorili i animozitet Nemaca i Austrijanaca prema Srbima zbog dešavanja Prvog svetskog rata, Drugog svetskog rata? Šta je u pitanju - taj istorijski kontekst? A sve u sklopu ovih neprijatelja o kojima ste sada govorili, koji su se okupili oko te ustaške organizacije, koji nisu samo iz Hrvatske, a koji optužuju Srbiju?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Dakle, vi ste verovatno hteli da kažete Prvi svetski rat, a ne Drugi svetski rat? Da. Međutim, ono što je važno da se kaže je da Hitler nije želeo da dovede Pavelića i ustaše na vlast. On bi sigurno više voleo da je postigao sporazum sa Vlatkom Mačekom i Hrvatskom Seljačkom strankom. On je želeo da omogući državu Hrvatsku, ali su Maček i većina članova Hrvatske Seljačke Stranke odbili da prime nezavisnost Hrvatske ili nominalnu nezavisnost Hrvatske kao poklon od Hitlera. Uloženi su veliki napori diplomata Osovine kako bi se Maček i Hrvatska Seljačka stranka pridobili. Iako se povukao iz politike u znak protesta zbog državnog udara Mirković-Simović, Hrvatska Seljačka Stranka je i pored toga ostala u vladi. I to iz razloga što oni nisu hteli da prihvate da budu marionetska vlada Hrvatske podređena silama Osovine (Axis powers), i Hitler je onda morao da se osloni na, kako je smatrao, Musolinijevog štićenika, a to je bio Pavelić. Pavelić je u stvari bio jedini čini mi se na raspolaganju da upravlja silama Osovine satelitskom državom Hrvatskom. I to je naravno bila odluka koja je sa stanovišta sila Osovine bila katastrofalna, budući da je umesto osiguranja mira, reda, eksploatacije ekonomskih potencijala i transportne infrastrukture, čemu se Hitler nadao, Pavelić izazvao upravo ono što Nemci nisu hteli, a to je veliki otpor, haos i poremećaj ekonomske situacije. U transkriptu stoji "Pavlović". Radi se o Paveliću. Pavelić.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, kažete da je nesporna istorijska činjenica da je od 1934. do 1941. godine Jugoslavijom upravljao knez namesnik Pavle, i kažete da je sklopio separatan mir sa najvećom partijom, sa najvećom hrvatskom partijom. Koja je to hrvatska najveća partija bila i kakav je to separatan mir?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Najveća i najznačajnija hrvatska politička stranka u to vreme bila je svakako Mačekova Hrvatska Seljačka Stranka. Pre nego što je na vlast došao princ Pavle i pre nego što je postignut sporazum sa Mačekom, Maček je bio u koaliciji sa Pribićevićem i njegovom Nezavisnom Srpskom Strankom, sa partijom Srba u Hrvatskoj. To je bio njihov pakt protiv diktature. Međutim, kada govorimo o

Sporazumu Cvetković-Maček, ja to nazivam separatnim mirom zato što je odvojio Mačekovu Hrvatsku Seljačku Stranku od jedinstvenog pro demokratskog bloka koji je ujedinjavao Srbe, Hrvate i Slovence u kasnim fazama diktature kralja Aleksandra. Kada se Maček dogovorio sa princem Pavlom o tome da će Hrvatska dobiti neku vrstu autonomije, zapravo je u ogromnoj meri oslabilo demokratsku opoziciju diktaturi širom cele zemlje.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, molim vas da nam kažete, vezano za Drugi svestki rat, da je invazija koju je pvela Nemačka i podela zemalja, da je to Hitler smislio sa ciljem da za sva vremena uništi svaku pomisao na jugoslovensku državu i da uvede jeftin, ali unosan okupacioni režim tokom rata. Dakle, hoćete li nam objasniti sa istorijskog aspekta ovaj Hitlerov plan koji je smislio sa ovim ciljem - da za sva vremena uništi svaku pomisao na jugoslovensku državu? Kako je taj plan mogao da se realizuje, uz čiju pomoć, kako je realizovan i šta se desilo vezano za taj plan? Dokle se stiglo s tim planom?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Njegova namera sprovedena je u delo i to na onaj način na koji je podelio zemlju, dajući delove teritorija Mađarima, Bugarima, lažnoj albanskoj državi kojom su u stvari upravljali Italijani, dajući Italijanima i dalmatinsku obalu, stvorio je Crnu Goru kao navodno nezavisno kraljevstvo pod kućom Savoya, dakle italijanskom monarhijom. Međutim ceo taj sistem je propao jer ni jedan od onih koji su dobili neke blagodeti od Hitlerove velikodušnosti uključujući Hrvate i njihovu nezavisnu državu, niko od njih nije bio zadovoljan s tim rezultatima. Ili je svako od njih želeo mnogo više teritorija nego što je dobio, ili na primer kad je reč o tome da su Bugari dobili pravo da okupiraju Vardarsku Makedoniju, oni nisu dobili i formalno pravo da to bude deo njihove države, tako da opet nisu bili zadovoljni. Prema tome, umesto da je stvorio jedan uredan okupacioni režim, Hitler se našao suočen s tim da diriguje jednim ogromnim neredom, što je sa njegove strane zahtevalo prisustvo mnogo većeg broja trupa Osovine, a takođe je zahtevalo i daleko veću saradnju sa raznim kolaboracionističkim snagama, što Hitler na početku nije nameravao. Njegov animozitet protiv ideje jugoslovenske države, pogotovo protiv ideje jugoslovenske države kojom bi dominirali Srbi, kao što ste vi sugerirali, potiče još iz vremena germanskog animoziteta prema Srbima kao jednom snažnom i opasnom narodu. Hitler je imao svoju rasnu skalu o tome koji su narodi prihvatljivi i koji nisu prihvatljivi. Kada je reč o Južnim Slovenima, on je smatrao na primer Slovence narodom koji je genetski dovoljno pristojan da bi mogao da bude pogodan za germanizaciju. Ali kad je reč o Srbima, kao i o Poljacima ili Ukrajincima, jedino pravo rešenje je bilo da se od njih naprave robovi. Hrvati s druge strane su bili u jednoj nezgodnoj situaciji. Naravno, Hrvati su bili Sloveni. Međutim, ustaški režim je onda morao da pronade nekakvo neslovensko, a pretpostavljeno arijevisko poreklo, rasno prihvatljivo, što je naravno bilo potpuno izvan pameti, ali samo zato da bi to moglo da se uklopi u Hitlerov pogled na svet. I bez obzira koliko je to bilo sumanuto, to je i učinjeno.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Hoćete li mi reći koliko je uticaja na sve to imala katolička crkva?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Mora se reći da ona nije imala baš pozitivan uticaj na sve ovo. Naravno, to je i dalje jedno izuzetno kontroverzno istorijsko pitanje.

Katolička crkva je tradicionalno u Hrvatskoj, a isto tako i u Sloveniji i u Bosni i Hercegovini bila, ako izuzmemo neke franjevce u Severnoj Bosni, bila tradicionalno izuzetno konzervativna i izuzetno nacionalistička. Mnogi hrvatski katolički sveštenici, pa čak i nekoliko biskupa, a među njima na primer ozloglašeni mostarski biskup, prešli su na ustašku stranu. Neki od sveštenika čak su prestali da budu sveštenici i postali ustaški Gauleitersi, zaboravio sam naziv, i zatim su postali vođe ustaških bandi. Crkvena hijerarhija kojoj je na čelu bio nadbiskup Alojz Stepinac je oklevala. Oni su s jedne strane redovno protestvovali, ali na žalost samo privatno Paveliću i ustaškom režimu o progonima ne-hrvata.

Međutim, sa druge strane bilo im je jako drago da su dobili mogućnost da uvećaju svoje verničko stado pokrštavanjem koje je uzimalo maha. Stepinac je koliko mi sada razumemo, bio nesrećan i sa nervozno je gledao na prisilna pokrštavanja, ali mu se ipak više dopadala ideja da će biti više katolika. I istorija ne gleda na njega sa simpatijama izvan Hrvatske, u kojoj su ga potpuno neodgovarajuće po mom mišljenju, promovisali u neku vrstu sveca. Ali inostrana istorijska nauka nije uopšte blagonaklona prema njemu, i to ne zato što je bio loš čovek, nego što je bio slabiji i što nije uspeo da se uzdigne do duhovnih i moralnih standarda koji se očekuju od vodećeg rimo-katoličkog sveštenika u Hrvatskoj, ili među Hrvatima. Kao što sam rekao, bilo je drugih sveštenika i nižih biskupa koji su se svojim ponašanjem u ratu mnogo, mnogo više moralno kompromitovali od Stepinca.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Kad ste pomenuli gospodine Wheeler pokrštavanje Srba, da li znate eventualno, da li raspolazete brojkom koliko je Srba pokršteno na takav način?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ne, ne znam brojku. Takođe mi nije poznato da je utvrđena neka brojka. Ja u ovom trenutku čak ne mogu ni da se setim koje su trenutne procene, ali u svakom slučaju govorimo o recimo... na primer bar 100.000 ljudi, a možda i više. Neka... neka od tih pokrštavanja bila su u stvari dogovorena između katoličkih i pravoslavnih sveštenika, jednostavno zato da bi se ljudi zaštitili. Druga pokrštavanja... i kad se to dešavalo, svi su shvatali da se radi o lažnim pokrštavanjima, da se to radi samo da bi se spasili životi. Međutim na drugim mestima, naravno, bilo je i drugih pokrštavanja koja nisu činjena na jedan tako benigni način i da bi tako pomogli ljudima. Međutim tačan broj ne znam.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Wheeler. Recite mi sada, opet u ovoj vašoj izjavi stoji jedna konstatacija da su Srbi od samog početka izdvojeni na zasluženno kažnjavanje. Hoćete li objasniti svima nama, Pretresnom veću i nama, šta to znači: od kog početka, i kakvo je to "zasluženno kažnjavanje" Srba i ko ih je i zašto izdvojio?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ja svakako nisam napisao da je to kažnjavanje bilo zasluženno u smislu da su oni to zaista zaslužili. Upotrebio sam jednu drugu reč koja na engleskom znači da se radi o "posebno teškoj kazni". A Srbi su izdvojeni zato jer su njih sile Osovine smatrale najopasnijim narodom u Jugoslaviji. Narodom koji je 27. marta Hitleru, da tako kažem, opalio šamar u lice time što su izveli državni udar. Prema tome, oni su ih smatrali tradicionalnim neprijateljima germanske rase, i sa njima je zato trebalo najoštrije postupati ne samo zato što se smatralo da su Srbi opasni, već i zato da bi

se pokazala lekcija svim ostalim jugoslovenskim narodima kako bi videli koja cena mora da se plati ako se ne budu dobro ponašali. Takvo kažnjavanje podrazumeva jednu korisnu lekciju za druge. Srbi su kažnjeni kako bi se Slovenci, Muslimani, Hrvati, Sloveni u Makedoniji držali u mestu i kako bi se podsetili koliko su dobro prošli, u stvari možda da se bolje izrazim, da znaju koliko bi moglo da im bude još gore ukoliko bi sledili loš srpski primer i protivili se interesima Rajha. Isto tako treba reći da je Hitlerov cilj bio jednostavno da razbukta što je moguće više mržnje među Južnim Slovenima. Prema tome, ako neke nagradite, a druge kaznite, efekat toga biće da će ti ljudi nakon toga još više da se međusobno mrze. To je bio deo onoga što sam ranije spomenuo, a to je da se razori svaka ideja buduće jugoslovenske države.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li gospodine Wheeler mogu onda da shvatim ovo vaše kazivanje sada zadnje, da su odatle i koreni sprovođenja genocidne politike, kako ste napisali, da je kako ste napisali, sprovođenje te genocidne politike u proleće 1941. godine nateralo Srbe na pobunu, koja je počela u Istočnoj Hercegovini. Hoćete li nam objasniti tu genocidnu politiku: ko je sprovodi, prema kome i zašto?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Politika je počela da se sprovodi od maja 1941. godine na dalje. Sprovodio ju je novi ustaški režim. To je bila njihova ideja, to je bio njihov plan. Tu su politiku sprovodili njihove bande koljača. Dakle, to su bile same ustaše, a ne ono što je kasnije postalo Hrvatska vojska, odnosno Domobrani. Kao što ste vi rekli, to je dovelo do žestokog i sasvim prirodnog srpskog otpora i to je sprovedeno i u delo, tamo gde se to sprovodilo. Kao što sam već rekao juče, na kraju je to sve zajedno proizvelo takav haos da je sam Hitler na kraju to sve pokušao da zaustavi. Nije smatrao da je to bila dobra ideja. Iako je naravno uvek dosta teško na jedan razuman način govoriti o silama Osovine i o Drugom svetskom ratu, zato što politika koju su na terenu sprovodili konkretni nemački i italijanski generali mogla se u značajnoj meri razlikovati od naređenja koja su stizala iz Berlina ili Rima. Prema tome, ja sada uopšteno govorim i zato želim da dam jedno malo upozorenje da će ponekad konkretni detalji događaja koji se odvijaju na nekom konkretnom terenu u velikoj meri zavisiti od konkretnih osoba i politike koja se tamo sprovodi. Drugim rečima, na nekim mestima bilo je nekih nemačkih jedinica koje su podržavale ustaški genocid, na drugim mestima nemačke su se jedinice tome protivile. A Italijani su se u velikoj većini slučajeva, srećom po njihovu istorijsku reputaciju, tome protivili.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Samo nisam čuo, gospodine Wheeler da li su... ko su bile žrtve genocida ovih ustaških koljačkih grupa, bandi, kako ste ih vi već nazvali?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Naravno... broјčano govoreći, Srbi su bili najbrojnije žrtve. Ali ustaše su isto tako bili i antisemitski raspoloženi kao i sam Hitler, pa su Jevreji u Jugoslaviji, pogotovo Jevreji u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, takođe bili cilj likvidacije kao i drugi ljudi, *untermenschen* kao što su Cigani, odnosno Romi. Bilo bi i drugih meta genocida da je sistem vrednosti tada u Jugoistočnoj Evropi bio takav da je Paveliću mogla da padne na pamet, na primer ideja o homoseksualcima. Da mu je to palo na pamet i oni bi takođe bili žrtve tog režima, ti ljudi. Međutim nije, i zato su glavni protivnici, izvinjavam se, glavne žrtve njegovog režima bili Srbi, Jevreji i Romi, kao naravno i antifašistički raspoloženi Hrvati, posebno oni koji su bili povezani sa Komunističkom partijom ili oni koji su se uključili u partizanski pokret otpora.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li ćemo se onda složiti, gospodine Wheeler iz svega ovoga što smo čuli do sada što ste danas rekli, da Jugoslavija je trebala Srbima, da je to bila njihova ideja, želja da žive u toj državi koju zovu Jugoslavija iz razloga koje ste naveli, a da u toj državi separatističke težnje su imali Hrvatska, Slovenija, jer im takva država i taj da ga tako nazovem, suživot sa Srbima, Jevrejima i ostalima nije odgovarao?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ne. Kao što sam juče objasnio, prvobitni izumitelji jugoslovenske ideje bili su Hrvati. Negde krajem XIX veka bilo je i dosta Slovenaca koji su se zalagali za ideju Jugoslovenske države, kao što je to krajem XIX veka bio slučaj i sa brojnim srpskim intelektualcima. Kada kažem da je Jugoslovenska država najviše koristila interesima Srba, onda mislim da kažem da je Jugoslavija koja je nastala 1918. godine, a i kasnije u skladu sa Ustavom iz 1921. godine više brinula za Srbe, više je služila srpskim interesima nego što su Slovenci i Hrvati smatrali da služi njihovim interesima. Oni nisu osećali da imaju zajedničku državu onakvu kakvu su želeli. Oni su smatrali da su se našli u jednoj proširenoj srpskoj državi... prejako bi bilo da se kaže da su Hrvati i Slovenci se osećali kao građani drugog reda u toj državi, ali smatrali su da imaju legitimne pritužbe jer ona vrsta Jugoslavije koju su oni želeli nije uspostavljena. Oni su smatrali da Srbi kao najbrojniji narod u državi i narod sa najdužim skorijim iskustvom nezavisnog političkog života, dominira njima. Naravno, to je bilo daleko više izraženo među Hrvatima u međuratnom periodu nego među Slovencima. Zanimljiva stvar u vezi sa onim što se dogodilo tokom osamdesetih i devedesetih je to da su Slovenci tada po prvi put počeli da veruju da im je potrebna sopstvena država. Oni takve ideje ranije nisu imali.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li to upravo znači, gospodine Wheeler, to što sam malopre rekao, da je ideja o nekom rasturanju da tako kažem Jugoslavije, nije srpska ideja, nego je ideja hrvatska, slovenačka, znači onih koji nisu uspeli ili misle da nisu uspeli da ostvare značaj, i da imaju mesto koje su očekivali ulaskom u jednu takvu zajednicu koja se zvala Jugoslavija?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Sada se izlažemo riziku da spojimo veoma različita međuratna iskustva sa iskustvima posle Titove smrti i progresivnog gašenja legitimiteta i verovanja u socijalističku jugoslovensku državu. Kada je reč o krajnjem raspadu i ratu socijalističke jugoslovenske države, u tome je očigledno vodstvo preuzeo Miloševićev režim u Beogradu. Taj Miloševićev režim u Beogradu je viđen od drugih jugoslovenskih naroda kako pokušava da promeni pravila funkcionisanja federacije, i to na način koji bi njima išao na štetu. Slovenci su bili prvi koji su shvatili da način na koji Jugoslavija, ona vrsta Jugoslavije kako želi Milošević da ona funkcioniše, nije Jugoslavija u kojoj bi oni želeli da žive. I Slovenci su dakle bili prvi... prvi među jugoslovenskim narodima koji su odlučili da će možda morati da se od te države odvoje. Međutim, kao što sam juče pokušao da naglasim, kriza iz 1989. godine, 1990. godine i 1991. godine, u kojoj napetost sve više i više raste, tada nije izgledala kao da će neizbežno dovesti do raspada Jugoslavije. Pokušaću da objasnim... na primer, postoji mnogo podataka iz ispitivanja javnog mnjenja koji pokazuju da na primer u Sloveniji, čak i u prvoj polovini 1991. godine, iako je Vlada već bila zakazala donošenje Deklaracije o nezavisnosti za 25. jun, većina ljudi tada nije verovala da će to zaista i da se dogodi. Oni

su smatrali da se radi tek o još jednoj energičnijoj fazi u pregovorima ili u blefiranju. Dakle, sve više i više ne-srba zaista krajem osamdesetih i početkom devedesetih počinju da uzimaju u razmatranje i napuštanje Jugoslavije, ali za većinu njih je u suštini bila prihvatljiva druga vrsta Jugoslavije.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Zar nije malo indikativno, gospodine Wheeler, malopre ste rekli da su Slovenci i u onoj prvoj državi, u kraljevini, prvi hteli da izađu iz te kraljevine zato što im ne odgovara, jer nisu ostvarili neke svoje interese. Sada je neka druga, Socijalistička Federativna Republika, opet su Slovenci ti koji su stalno nezadovoljni. Da li to znači da oni sve to vreme učešća u nekoj zajednici koja se zove Jugoslavija sa raznim imenima, su nezadovoljni nekim svojim statusom i imaju želju da izađu? Oni izlaze, nakon toga Hrvati izlaze. Upravo oni kojima, kako smo čuli, ne odgovara Jugoslavija, nisu ostvarili neke svoja... neke svoje želje, prohteve, ispunili ambicije... i tako?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Pa, vaša karakterizacija slovenačkog stava krajem osamdesetih i početkom devedesetih je nešto s čime se slažem, ali se ne slažem sa vašom karakterizacijom slovenačkog neslaganja u međuratnom periodu kraljevine. Slovencima je zapravo bilo veoma dobro u Kraljevini Jugoslaviji. Pre svega, na početku ih je spasila od italijanskog, austrijskog ili nemačkog imperijalizma. Spasila ih je od toga da njihovu teritoriju podele Italija, Nemačka ili Austrija. Dakle, Slovenci su zaista u međuratnom periodu bili prilično zadovoljni. I dalje su zarađivali novac, napredovali su, bili efikasni, bili su srećni. Njihov jezik ih je štitio. Njihov poseban jezik ih je štitio od mnogih mera koje su nervirale Hrvate, koji su naravno sa Srbima delili isti jezik.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, ja ću se sada vratiti na jednu temu, odnosno preći na jednu temu koja se naslanja na sve ovo, a koja se tiče uređenja te tadašnje države Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i jednog njenog segmenta, ne znam koliko ste se bavili time, a to su oružane snage SFRJ. Da li znate po Ustavu iz 1974. godine, šta je činilo oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Generalno da. Ali ja se ne pretvaram da sam neko ko zna mnogo o Jugoslovenskoj Narodnoj Armiji.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato da u sastavu oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, po tom Ustavu iz 1974. godine koji ste pročitali, rekli ste, ako vam je ostalo u sećanju, ako nije - to je nesporno - da oružane snage čine Jugoslovenska Narodna Armija i Teritorijalna Odbrana? Da li imate ta saznanja?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Naravno. Poznati su mi sve ideje opštenarodne odbrane onako kako su oni bili formulisani u poznijim godinama Titovog života.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: E sada, u doba života Josipa Broza Tita, on je bio vrhovni komandant oružanih snaga te države koja se zvala tako kako se zvala. Jel' tako?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Tako je.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Nakon njegove smrti da li znate, ko je preuzeo sada komandovanje i rukovođenje oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, tada je komandu delilo kolektivno Predsedništvo.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Hoćete li nam reći ako znate, a verovatno znate, jer ste se bavili time, ko je činio to kolektivno Predsedništvo, koliko je imalo članova, i ko je bio ako se sećate predsednik u vreme relevantno za Optužnicu, predsednik tog Predsedništva? Koliko je imalo članova i ko je bio predsednik tog Predsedništva?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Jedan član iz svake od šest republika plus članovi iz svake od dve autonomne pokrajine u Srbiji plus član koji je bio... generalni sekretar Komunističke Partije, Saveza komunista, i bio je jedan vojni član.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: U vreme relevantno... u vreme relevantno za ovo o čemu mi raspravljamo ovde, a koje se tiče Optužnice, da li znate ko je bio šef tog Predsedništava ili predsednik Predsedništva?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Predsednik Predsedništva početkom 1991. godine bio je Borisav Jović. On je podneo ostavku, a onda se vratio. Zatim, posle krize oko toga treba li ili ne Stipe Mesić da kao sledeći po redu kandidat iz Hrvatske stupi na položaj, na kraju Mesić ipak preuzima dužnost predsednika Predsedništva posle intervencije Evropske zajednice (European Community) krajem juna, početkom jula 1991. godine. Tako da je u vreme opsade Vukovara nominalni predsednik Predsedništva bio Stipe Mesić.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Potpuno ste u pravu, gospodine Wheeler, obavljao je dužnost predsednika Predsedništva od 30. juna 1991. godine do 3. oktobra... 1991. godine. U medijima se, a pratili ste medije, stalno pojavljivala jedna informacija da je gospodin Stipe Mesić, nakon što je napustio Predsedništvo kako ga je napustio, da ne objašnjavam taj način, ako osetite potrebu objasnite i to, rekao: "Ja sam završio moj posao, Jugoslavije nema i vraćam se tamo odakle sam došao". Da li se sećate toga?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, sećam se. Čak je i prvu knjigu svojih memoara tako nazvao: "Kako smo srušili Jugoslaviju".

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Imali ste vidim kontakt sa tom knjigom memoara gospodina Mesića, upoznati ste sa njom. Jel' ste nešto koristili iz te knjige za davanje ovog vašeg ekspertskog nalaza?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ne, tada nisam imao primerak knjige.

SUDIJA PARKER: Gospodine Weiner?

TUŽILAC WEINER: Da. Izvinjavam se, časni Sude, ali za potrebe zapisnika molim da se ime knjige kaže na engleskom. Naslov knjige je dat samo na BHS-u, ali nije prevedeno na engleski.

SVEDOK WHEELER: "Kako smo srušili Jugoslaviju". Iako mislim da u drugom izdanju ne stoji "mi", nego je "Kako je srušena Jugoslavija". Ne sećam se tačno.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Meni taj deo kako se knjiga zove apsolutno nije bitan. Meni je bitno da ste vi upoznati sa ovom izjavom gospodina Mesića koja je nesporno rečena. I to ilustruje taj odnos Hrvatske prema toj zajednici koja se zvala Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, gde je on bio predsednik Predsedništva. Da li znate, gospodine Wheeler, koji su zadaci Ustavom iz 1974. godine, iako vi niste znači čovek koji... koga treba to da pitam, ali u okviru celog ovog konteksta istorijskog i praćenja dešavanja kroz ovaj ustavni okvir i neka ustavna rešenja, koji su to zadaci bili tih oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije predviđeni Ustavom? Ili, ako hoćete da vas ja podsetim, šta piše u članu 240 Ustava, pa ako imamo neku sumnju, vi recite. Tamo stoji da "Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije štite nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost i ovim Ustavom utvrđeno društveno uređenje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije". Da li se sećate da to piše u tom Ustavu, ogromnom, velikom iz 1974. godine, u delu koji se odnosi na oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, svakako. U mom izveštaju možete naći mesto u kome ja izričito ističem obavezu JNA ne samo da brani zemlju nego i društveno uređenje - a to je samoupravni socijalizam.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Mene interesuje jedan drugi zadatak oružanih snaga, a to je ovaj - teritorijalna celokupnost. Da li možete da nam objasnite taj zadatak oružanih snaga, na koju se to teritorijalnu celokupnost odnosi?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Oružane snage svake zemlje imaju zadatak da brane teritorijalni integritet te zemlje. U jugoslovenskom kontekstu to naravno postaje daleko problematičnije kada se država nađe u procesu raspada i kada jedan ili više sastavnih delova traže otcepljenje. To stavlja vojsku čiji je zadatak da brani teritorijalni integritet zemlje u veoma težak položaj.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Hoćete li mi reći, gospodine Wheeler, zemlja je kažete krenula nekim putem raspada. Ko je za to povukao nogu apsolutno nećemo raspravljati o tome, ali me interesuje da li vojska učestvuje u kreiranju nekih političkih odluka, ili ona samo izvršava komande, naređenja onog ko njima komanduje? Čuli smo, dok je bio živ Josip Broz, on je bio vrhovni komandant, ovde bi trebalo da budu odluke Predsedništva. Znači, da li vojska ima ikakvog uticaja, ili je samo tu, da tako prevedem, izvršni organ za odluke koje donese politički vrh zemlje?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ne. Vojska je imala, a pogotovo tokom tih kriznih godina, uvećanu direktnu političku ulogu. General Kadijević, ministar odbrane i njegovi naslednici su imali aktivnu ulogu u političkom životu u to vreme. A kaos koji je usledio u kolektivnom zajedničkom Predsedništvu je u stvari značio da će vojska dobiti veliki prostor za svoju eksplicitniju političku ulogu.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Rekli ste gospodine Wheeler, da je vojska uzela aktivnu ulogu. Da li možete da objasnite zašto? Koji je cilj bio... bio vojske da uzme aktivnu ulogu? Da li da sačuva jugoslovensku zajednicu, SFRJ, ili da učestvuje u

tom razbijanju? Ne govorim o onome šta se desilo kasnije. Znači, govorim o tim političkim odlukama, učešću vojske u tome. Da li znate kakvi su stavovi bili gospodina Kadijevića, njegovih naslednika u pogledu Jugoslavije, postanka Jugoslavije, ostanka Jugoslavije, nestanka Jugoslavije i tako?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: General Kadijević je bio među onima koji je smatrao da treba da se uvede vanredno stanje kako bi se sprečio raspad zemlje. I on je to pokušao početkom marta 1991. godine preko kolektivnog Predsedništva koje je to odbilo uz veoma dramatične scene. I svi smo naravno videli slike svega toga, vršio se pritisak na Bogića Bogićevića na primer, predstavnika iz Bosne. To je sve bilo veoma dramatično. Ali to pokazuje u kojoj meri je vojska očajnički pokušavala da spasi državu za koju je dala zakletvu da će je odbraniti, i to državu koja uprkos razloga postojanja armije da bi je branila i štitila se raspadala. To je bio za vojni vrh, kao i za brojne oficire pretpostavljam, jedan veoma, veoma težak preiod. Oni su gledali kako se raspada država čija je vojska postojala da bi je zaštitila.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, potpuno se slažem sa vama. Recite mi, da li znate čije su oznake nosili pripadnici Jugoslovenske Narodne Armije? Jesu li to bila jugoslovenska obeležja, ili su to bila republička obeležja?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Jugoslovenska obeležja.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: E sad imamo, gospodine Wheeler, gospodina Kadijevića koga ste pomenuli. Da li znate šta je on po narodnosti?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Srbin iz Hrvatske. A mislim da je iz mešovitog braka. Ne sećam se tačno. Ali u svakom slučaju, on je sebe smatrao Srbinom iz Hrvatske.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Kad smo kod tog Srbin iz Hrvatske, Srbin i ostalo, nacionalna pripadnost, da li imate saznanja o tome kakva je bila nacionalna struktura starešinskog kadra u Jugoslovenskoj Narodnoj Armiji?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Teško je odgovoriti na to pitanje i to ovako napamet, budući da nemam brojke pred sobom, ali je teško na to pitanje odgovoriti i zbog drugih razloga, jer zavisi o kom delu oficirskog kadra vi govorite. Ako govorimo o regrutima, to su bili mladići iz čitave Jugoslavije i to u onoj razmeri u kojoj su bili zastupljeni u državi, dakle radilo se o potpuno integrisanoj vojsci. Što se tiče nižeg starešinskog kadra, tu je postojala dominacija Srba i Crnogoraca, za koje je tradicionalno vojna karijera bila privlačnija nego drugim pripadnicima južnoslovenskih naroda. Što se tiče višeg starešinskog kadra, međutim, vojska je na tom nivou takođe imala proporcionalnu zastupljenost čitavog jugoslovenskog stanovništva. Dakle, zastupljenost hrvatskih generala je odgovarala procentu zastupljenosti Srba, Crnogoraca, Bosanaca, Muslimana, Slovenaca i tako dalje. Jedini upadljivi izuzetak među višim starešinskim kadrom bili su Albanci. Bilo je tek nekoliko viših albanskih oficira. Ali bilo ih je. Jedan od razloga zašto je u srednjem starešinskom kadru vojske bilo najviše Srba i Crnogoraca nije samo tradicionalni odlazak, želja za služenjem u vojsci, pogotovo među mladim ljudima koji su dolazili iz pasivnih krajeva, već se radilo i o tome što je vojska bila veoma birokratizovana, a većina vojne birokratije bila je u Beogradu, tako da su prirodno ti vojni činovnici, koji su takođe nosili uniforme, bili u velikoj većini Srbi.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Juče ste gospodine Wheeler, rekli jednu stvar koja mi je ostala ovako u uhu, da 1991. godine nije bilo popularno biti Jugosloven ili zastupati neku *pro*-jugoslovensku opciju. Da li možete malo da mi pojasnite? Juče ste objašnjavali nešto, ali mislim da... ostalo je malo nedorečeno. Kome je to smetalo? Kojim snagama, kojim strukturama?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Potrebno je... potrebno je imati na umu da je *pro*-jugoslovenska orijentacija patila od opšteg pada kako jugoslovenske ekonomije tako i političkog poretka do koga je došlo nakon Titove smrti. Jugoslovenska država nije više pružala mnogo toga svojim građanima od onog što se država obavezala da pruži, a to je osećaj: prosperiteta, bezbednosti, ekonomije koja funkcioniše, politički poredak, politički sistem u koji ljudi mogu da veruju. Drugim rečima, socijalistički režim je gubio svoj legitimitet. I u tom smislu zajednička država koja je predstavljala taj socijalistički režim je takođe gubila na legitimitetu. Kada sam rekao da nije bilo popularno biti *pro*-Jugosloven 1991. godine, ja sam u stvari imao na umu broj ljudi koji su se izjašnjavali kao Jugosloveni na popisu iz 1991. godine, kada je ta brojka opala u odnosu na popis iz 1981. godine na primer, dakle neposredno posle Titove smrti, kada su se ljudi osećali veoma patriotski i veoma *pro*-Jugoslovenski orijentisani. Ili recimo u odnosu na 1971. godinu, kada je zbog Ruske invazije na Čehoslovačku, takođe kod Jugoslavena postojao snažan patriotizam i optimizam i uzbuđenje je bilo veoma veliko. A do 1991. godine bilo je manje ljudi koji su sebe nazivali Jugoslovenima ali je i jugoslovenska država do 1991. godine jednostavno ponirala i bilo je normalno da se sve manje ljudi osećalo *pro*-jugoslovenski, ili bar da je bilo za takvu Jugoslaviju. Ono što sam hteo da naglasim ranije naravno je da... pomisao da neće biti nikakve Jugoslavije je bila misao koju nije mnogo ljudi delilo. Ljudi su samo želeli drugačiju Jugoslaviju. Međutim, problem je bio u tome što ta drugačija Jugoslavija koju su Hrvati, Srbi, Muslimani, Bošnjaci, Slovenci i drugi želeli se uvek među njima razlikovala, nikada bila ista. Oni jednostavno nisu mogli da se dogovore o tome kakva bi ta Jugoslavija trebalo da bude.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: E sad mene gospodine Wheeler interesuje, gde je to geografski bilo nepopularno više deklarirati se kao Jugosloven? Da li je to bio hrvatski prostor, prostor Bosne i Hercegovine ili prostor Srbije, Crne Gore? Gde je više smetalo biti Jugosloven? Kome je više smetalo s tih prostora?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Nema sumnje da ona vrsta Jugoslavije koja je postojala 1991. godine je bila najmanje popularna među Slovencima i Hrvatima. Makedonci i većina u Bosni i Hercegovini očajnički su želeli da održe Jugoslaviju u nekom novom obliku, i naravno, najradikalnije pristalice bilo kakve nove Jugoslavije bile su u srpskoj vladi... srpska vlada u Beogradu i njeni sledbenici u Titogradu i u Novom Sadu, a tada i u Prištini su zagovarali jednu sasvim drugačiju Jugoslaviju, visoko centralizovanu Jugoslaviju.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Rekli ste malopre da su 25. juna Hrvatska i Slovenija usvojile neke deklaracije o nezavisnosti. Da li znate... tim deklaracijama, kakav je bio regulisan odnos predstavnika, konkretno za Hrvatsku govorim, Sloveniju neću da pominjem, nije nam interesantna. Kakav je odnos bio Hrvata, u pogledu njihovih predstavnika, a u delu koji se odnosi na njihovo učešće kao predstavnika Hrvatske države u organima savezne države, koja je još *de iure* postojala?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Hrvatski predstavnici su trebali da se povuku.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li to znači da je to još jedan način prestanka funkcionisanja, sada i *de iure* jedne federativne zajednice koja se zvala Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, svakako jeste.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Vi ste imali prilike gospodine Wheeler da vidite tu Deklaraciju verovatno o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske koja je objavljena u njihovim "Narodnim novinama" u broju 31, na 850. strani od 25. juna 1991. godine. Tu stoji jedna... prvi stav te Deklaracije, kaže: "Polazeći od trinaestoljetne državno pravne tradicije na tlu između Jadrana, Drave i Mooree, hrvatski narod je sačuvao samosvijest o vlastitom identitetu, o pravu na samostalnost, neovisnost, o samostalnoj suverenoj državi Hrvatskoj". Mene interesuje ovo, da vi kao istoričar pokušate da mi pojasnite ovo trinaestoljetno... trinaestostoljetnu dražavno pravnu tradiciju. Trinaestovekovnu, što bi rekli kod nas u Srbiji. Ne XIII vek, nego trinaestovekovnu, znači nešto... državno pravna tradicija Hrvatske koja prema ovoj Deklaraciji traje trinaest vekova. Kojih su to trinaest vekova? Malo taj istorijski koncept, juče sam čuo nešto od vas sasvim drugo.

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Pozivanje na trinaestovekovnu hrvatsku državnost u Deklaraciji o proglašenju Hrvatske je neka vrsta mitološkog brbljanja čemu su skloni svi narodi u Centralnoj i Istočnoj Evropi. To naravno ne znači da nije postojala stvarna tradicija hrvatske državnosti, ali ideja da je to bila relevantna tradicija u okolnostima 1991. godine je svakako bila potpuna besmislica. Ono što jeste važno u tom kontekstu jeste da je svakako postojala hrvatska nacija. Hrvatske države su dolazile i prolazile. Međutim te države nisu bile države hrvatske nacije pre XIX veka, jer nije ni bilo do tada hrvatske nacije. Nije bilo ni francuske nacije, nije bilo ni britanske nacije, nije bilo srpske nacije. Ono što mi danas podrazumevamo pod terminom nacija je ideja koja je nastala u XIX veku. Ono što je relevantno naravno jeste da su Hrvati u svakom slučaju bili nacionalno samosvesni kao narod od 1830-ih godina. To je ono jedino na čega bi ta Deklaracija o Nezavisnosti zaista trebalo da se pozove da su Hrvati i drugi koji žive sa njima pripadnici jednog naroda. Pozivanje na dugu srednjevekovnu tradiciju, koja je često slavna, ali još češće neslavna i mračna, bilo je potpuno nepotrebna, ali to je vrsta retorike koju većina ljudi prihvata.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Ako razumem, neka vrsta političkog marketinga?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, upravo tako.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, recite mi kada je, juče ste mi rekli da je Hrvatska od stane Evropske unije (European Union) priznata kao nezavisna, ako se ne varam februara meseca 1992. godine, jel' tako? Možda grešim, nemojte mi zameriti.

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da. Bilo je to u januaru.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Januar, tako je. Izvinjavam se.

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Bilo je to sredinom januara, a efekat toga je bio uništen, to je bilo mišljenje većine članica Evropske zajednice (European Community) zbog činjenice da su Nemci mesec dana unapred najavili da će priznati Hrvatsku 15. januara. Drugim rečima, uradili su to mesec dana ranije tako što su objavili da će to da se dogodi. A govorili smo o razlozima zašto su Nemci mislili da će to biti doprinos jednom miroljubivom rešenju rata.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: E sad da vas pitam, kad ste već to pomenuli, gospodine Wheeler. Nemci imaju taj motiv da će to biti miroljubivo rešenje, a ja ću vas pitati još nešto. Da li je to jedini motiv Nemačke, ili je možda još neki motiv da se nagradi Hrvatska za neke svoje eventualne zasluge iz Prvog rata, Drugog rata, nekog odnosa... Šta je to još motivisalo baš Nemačku da ona izađe ispred Evropske unije i prizna jednu državu, da kažem potrči ispred svih? Da li postoji još neki motiv ili je baš samo taj motiv, kao: Evo, mi ćemo sada napraviti najavom priznanja rešenje, jedno mirno rešenje sukoba na prostorima bivše Jugoslavije. Staće rat ako mi kažemo da ćemo mi priznati Hrvatsku? Ili je to doprinelo i pomoglo da se upravo stvari izrode u svoju suprotnost od jednog takvog stava?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Nemci su jako želeli da priznaju i da prihvate realnost slovenačke i hrvatske nezavisnosti, budući da su oni smatrali da će bar u slučaju Hrvatske to doprineti okončanju rata. Ali postojali su i drugi razlozi. Jedan od razoga je bio taj što je u Nemačkoj postojalo ogromno pozitivno raspoloženje prema priznavanju hrvatske nezavisnosti, a to nema nikakve veze sa savezništvom iz Drugog svetskog rata, budući da se većina sadašnjih Nemaca naravno ni ne seća tog perioda, ali ima mnogo veze sa tim što je sama Nemačka imala najviše koristi od procesa nacionalnog samoopredeljenja, a tu naravno mislim na ujedinjenje Istočne i Zapadne Nemačke. Budući da su Nemci verovali u princip nacionalnog samoopredeljenja, oni su smatrali da taj princip treba da važi takođe i za Hrvate i za Slovence. Sada vi me pitate da li je priznanje bio odgovoran čin. Ja smatram da bi to bio odgovoran čin da je Evropska zajednica uključujući i Nemačku preduzela bilo kakve mere da stane na put onome što se moglo jasno predvideti, a to je bilo širenje rata na Bosnu i Hercegovinu. Priznanje Hrvatske je bilo sasvim u redu, ali je to u stvari bio poziv na rat u Bosni i Hercegovini, koji je bio najstravičniji rat tokom secesije Jugoslavije.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Čuli smo malopre, kada smo pominjali ovaj kolektivni organ rukovođenja državnom zajednicom da je gospodin Mesić došao uz pomoć Evropske zajednice na mesto predsednika Predsedništva, uz neki pritisak i tako to. A mene interesuje gospodine Wheeler da li znate: U svim ovim dešavanjima, sad ste pomenuli Nemačku koja ima interes da pomogne Hrvatskoj za samostalnost, ima interes da pomogne Sloveniji, misli da imaju pravo i pomažu im u tome. Da li imate saznanja, da li je još neka strana zemlja, strana služba, organizacija, bilo ko, pomagao ovaj proces izdvajanja Hrvatske iz ove zajednice koja se zvala Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Neke druge evropske države su blagonaklono gledale na nezavisnost Hrvatske. Austrija je bila jedna od tih. Ja znam da i dalje postoji jako puno ljudi i u bivšoj Jugoslaviji i u inostranstvu koji bi hteli da veruju da su postojale neke druge sile koje su tu delovale, možda razne obaveštajne službe ili

Vatikan. Ja nikada nisam video ikakve dokaze u vezi sa tim. Nema potrebe da se izmišljaju zavere. Situacija na terenu je bila dovoljno loša da sama proizvede one rezultate koje je i proizvela.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li su vam poznati neki sastanci gospodina Franje Tuđmana i gospodina Miloševića vezano, kad ste pomenuli Bosnu upravo za neke razgovore koji se tiču podele Bosne, kao jednog od načina da se spreči počinjanje sukoba koji je evidentno bio prisutan. Što kažu, osećao se već u vazduhu nakon svega ovoga?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Veoma dobro. Najčuveniji susret između Miloševića i Tuđmana održao se u Karađorđevu krajem marta 1990. godine i oni su... izvinjavam se, 1991. godine. I oni zaista jesu razgovarali o podeli Bosne i Hercegovine. Tu se vraćamo na značaj banovina iz 1939. godine. Tuđman je smatrao da Hrvatska treba 1991. godine i 1992. godine da ima sve ono što je Hrvatska imala 1939. godine. Milošević je izgleda naveo Tuđmana na pomisao da je postignut neki dogovor, ali to je gotovo sigurno ono što je Tuđman umislio da je on u stvari dobio. Mi nemamo nikakve stenografske beleške onoga što se desilo i što je bilo je rečeno u Karađorđevu. Mi samo imamo sećanja različitih ljudi koji su dobili neke informacije neposredno nakon sastanka i to uglavnom od Tuđmana. Ne sećam se da li je Jović na primer to opisao u svojoj knjizi. Tako da ne znamo šta je tačno tamo odlučeno, ali je Tuđman otišao sa tog sastanka u uverenju da su se on i Milošević dogovorili da podele Bosnu i Hercegovinu, i da zbog toga više nema razloga da... izvinite, da više nema... da se ne nastavlja rat ili da... da tako kažem, ne izbije neki ozbiljniji rat u samoj Hrvatskoj. Tuđmanu, kao bivšem oficiru JNA je uvek bilo veoma teško da zamisli... bilo kakav realan rat sa JNA. On je uvek pokušavao da pronađe načine da se izbegne otvorena vojna konfrontacija. Barem u ovoj fazi.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Vi ste u pravu gospodine Wheeler, za to zaista nemamo ovaj... stenogram. Ali imamo jedan intervju gospodina Stjepana Mesića u kome on otvoreno nešto govori, ali to je nebitno apsolutno, ovaj. Ja se neću baviti time. Tiče se... u tim razgovorima ima i ružnih reči koje su prema Mesiću izmenili i jedan i drugi u tim razgovorima, i tako, pa to ćemo ostaviti za neko drugo vreme.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Časni Sude, ja imam još par minuta, vidim, do pauze. A ja bih sada prešao na jednu drugu temu kojom bi završio u sledećih pola sata, 40 minuta, pa mislim da je možda pravi trenutak da sada napravimo pauzu? Par minuta ranije?

SUDIJA PARKER: U redu, gospodine Bulatoviću. Nastavićemo sa radom za dvadeset minuta.

(pauza)

SUDIJA PARKER: Gospodine Bulatoviću.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Hvala časni, Sude.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, da nastavimo. Govorili smo o Jugoslovenskoj Narodnoj Armiji, oznakama, obeležjima, ustavnoj ulozi. E sada mene interesuje jedna stvar da mi kažete koju ste... pratili ste kroz materijale koje ste koristili i sve ostalo, kakav je odnos bio Hrvatske, kako naroda, tako uopšte i predstavnika države, državne vlasti prema Jugoslovenskoj Narodnoj Armiji na prostorima Republike Hrvatske? Kako su oni gledali na tu Jugoslovensku Narodnu Armiju: blagonaklono, neblagonaklono, sa simpatijama, antipatijama?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Hrvatski stav, i stav Tuđmanove vlade u Zagrebu kao i stav u narodu, postao je po mom mišljenju izrazito neprijateljski prema JNA od 1990. godine preko 1991. godine. A od 1991. godine bio je otvoreno neprijateljski. Ali u Hrvatskoj, kao i u međunarodnim medijima postojala je jedna tendencija tokom 1990. godine i početkom 1991. godine verovanja da će JNA biti nepristrasna i da će se postaviti između strana u situacijama koje bi mogle da dovedu do oružanih sukoba. Pokazalo se da to nije bio slučaj. Drugim rečima, umesto da pomaže rešavanju lokalnih sukoba na području Knina i Like na primer, vojska je obično intervenisala na strani srpskog stanovništva. I zato su očekivanja među hrvatskim seljacima kao i Vlade u Zagrebu prema vojsci postajala sve više i više neprijateljska.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, da li se sećate napada na pripadnike Jugoslovenske Narodne Armije u Splitu, 6. maja 1991. godine kada je zadavljen vojnik Jugoslovenske Narodne Armije pred televizijskim kamerama? U pitanju je bio Makedonac?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, svakako.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li se sećate incidenata pred Vojnim sudom u Zagrebu? Da li se sećate blokada kasarni: Bjelovar, Varaždin? Hoćete li objasniti taj fenomen da kažem napada na ljudstvo i objekte pripadnika Jugoslovenske Narodne Armije?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da. Tuđmanova odluka da se ne bori sa JNA, nego da nastoji da je onesposobi tako što će da blokira kasarne u područjima pod kontrolom vlade, bila je njegova glavna strategija u to vreme. Cilj te strategije bio je da se osujete vojne operacije JNA ali isto tako i da se usprotivi vojsci na onaj način na koji je zapravo nenaoružana Hrvatska, Hrvatska bez sopstvene vojske to mogla da učini, a da u isto vreme zadobije strane simpatije. Tuđman se u to vreme, za razliku od drugih članova njegove vlade, na primer Martina Špegelja, veoma protivio ideji da se ide u frontalni sukob sa vojskom, tako da je ta strategija blokade bila ono čemu je on pribegao umesto direktnog sukoba.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li znate za poziv Franje Tuđmana 5. maja 1991. godine kada je u Trogiru pozvao hrvatsku privredu da se preorijentiše na proizvodnju oružja radi... radi borbe protiv Jugoslovenske Narodne Armije?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ne sećam se tog konkretnog poziva, ali se sećam slika koje su se u to vreme pojavljivale u štampi, raznih zanimljivih tenkova

domaće izrade i sličnih stvari. Prema tome, u Hrvatskoj su u to vreme bili preduzimani napori da se naoružaju na svaki mogući način.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: E sada gospodine Wheeler, imamo ustavnu ulogu određenu još uvek nekim važećim Ustavom, imamo postojanje još *de iure* jedne državne zajednice, odnosno zajednice koja se zove Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, imamo vojsku, imamo objekte vojne na teritoriji te zajednice, imamo pripadnike Jugoslovenske Narodne Armije koji žive u tim objektima, rade, dave ih u Splitu, blokiraju kasarne, isključuju struju, vodu, telefon, nema hrane. Šta vojska u tom slučaju treba da uradi? Da li je njeno legitimno pravo da upotrebi moć, silu koju ima da deblokira svoje kasarne i da pomogne pripadnicima svojih jedinica tu, ako već ovi pregovori očigledno ne funkcionišu?

SUDIJA PARKER: Gospodine Weiner?

TUŽILAC WEINER: Časni Sude, sada se ponovo vraćamo na ustavne teme i na traženje pravnih odgovora. "Šta vojska u tom slučaju treba da uradi?" Izgleda da se ovde traži odgovor na pitanje da li postoji pravna osnova za neku akciju vojske u ovoj vrsti situacije. A to nije vrsta pitanja za istoričara.

SUDIJA PARKER: Gospodine Bulatoviću?

ADVOKAT BULATOVIĆ: Časni Sude, ja sam potpuno svestan pozicije gospodina Wheelera, da on nije stručnjak za ustavna pitanja. Moj koncept pitanja uopšte nije bio vezan za traženje ustavnog osnova i pravnog osnova za intervenciju vojske, nego tražim od gospodina Wheelera kao istoričara koji je pratio sva ta dešavanja da, sa jednog istorijskog aspekta, jedne istorijske distance i analize događaja koji su usledili - da svoje mišljenje - da li ima podataka, saznanja o tome da je vojska intervenisala i o razlozima te intervencije. A pitanje ustavnog osnova ili pravnog osnova za neki intervenciju je nešto što ja uopšte nisam od gospodina Wheelera tražio. A to sam učinio zbog činjenice da je gospodin Wheeler rekao da je pročitao Ustav, pa u kontekstu svega toga, ukoliko može da odgovori.

SUDIJA PARKER: Gospodine Bulatoviću, Pretresno veće smatra da je vaše pitanje pomalo neprecizno nastojalo da se usmeri u oba pravca, i prema ustavno pravnim pitanjima i prema opcijama za kvazipolitičke akcije vojnih snaga u jednoj takvoj situaciji. Ali nam se čini da pitanje u ta oba slučaja ide izvan domašaja ekspertize doktora Wheelera. Tako da je pitanje ove vrste nešto što ćete vi možda morati da postavite pred nas i da nam prepustite odgovor bez navođenja u kasnijoj fazi suđenja.

SVEDOK WHEELER: Časni Sude, ukoliko želite, mogu da iznesem moje mišljenje u vezi sa tim?

SUDIJA PARKER: Mislim da ne, doktore.

SVEDOK WHEELER: Vi mislite da ne. U redu.

SUDIJA PARKER: Hvala.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, govorili smo o nekoj, da tako kažem vojsci koja se zove Jugoslovenska Narodna Armija. Mene interesuje sada Hrvatska vojska. Kada je formirana, ko je čini i šta... kakve vi informacije imate o tome?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ja ne znam mnogo toga o detaljima procesa osnivanja Hrvatske vojske. Svakako je prva njena inkarnacija bio Zbor Narodne Garde, ZNG, koja je formirana čini mi se u avgustu 1991. godine. Do kraja 1991. godine osnovana je i formalno Hrvatska vojska. Dakle, postojala je progresivna izgradnja nečega što se legitimno može nazvati Hrvatska vojska. Naravno da je u tom procesu pomagalo krijumčarenje oružja, dezerterstva hrvatskih regruta i oficira iz JNA, ali takođe i dezerterstva drugih jugoslovenskih državljana. U isto vreme dok Tuđman nastoji da stvori osnovu za svoju vojsku, on takođe stvara i specijalne policijske jedinice, specijalne snage policije. To je ono što je prvo učinio. Posle toga dolazi na red Zbor Narodne Garde i konačno, krajem 1991. godine prava Hrvatska vojska.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Čuli smo pominjanje HOS. Hoćete li nam reći šta je HOS?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: HOS je bila paravojna formacija poznata po svojim crnim uniformama koje su asociirale na ustaše. Oni su kao jedinica navodno bili lojalni stranci Prava i to je bio jedan trn u Tuđmanovoj peti, zato što su oni bili izvan njegove kontrole, a izgleda da su oni želeli da progone ljude, pogotovo Srbe isto koliko su želeli i da brane nezavisnu hrvatsku državu.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: To su, kako čujem bili, tako da kažem, sledbenici Hrvatske Stranke Prava. Je li to ona stranka gospodina Starčevića ili ovo radikalno krilo iz te stranke, kako ste malopre opisali?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Naravno da je Starčević mrtav čitav vek. Ta radikalna stranka pozivala se na njegovo navodno nasleđe i u to vreme se na njenom čelu nalazio Paraga, Dobroslav Paraga.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Izvinjavam se gospodine, samo jednu intervenciju... intervencija u transkriptu strana 36, red 14, piše Dobrosav Praga, Dobrosav Paraga, pravo ime i prezime.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, ja znam da je gospodin Starčević 100 godina mrtav. Stranka ova, Hrvatska Stranka Prava osnovana je 1861. godine. Paraga je tu. Mene interesuje da li je sekretar te stranke bio Ante Pavelić koga smo pominjali? Ne ove u doba Parage, nego one o kojoj govorimo malopre, koja je izvorna stranka za ovu stranku?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, Ante Pavelić je bio... to je komplikovano, jer su postojali različiti delovi pravaštva u Hrvatskoj. Među onima koji su tvrdili da su naslednici Starčevića bila je i stranka kojoj je tokom 1920.-tih godina pripadao Ante Pavelić.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: E sad mi recite, da li imate saznanja, nešto ste pomenuli način naoružavanja ovih hrvatskih formacija. Jedan je bio ilegalna kupovina oružja. Da li znate ko je učestvovao u toj ilegalnoj prodaji oružja? Pomenuli ste Mađarsku. Da li znate još neku zemlju, još neki kanal kuda je išla ilegalna nabavka oružja za Hrvatske oružane snage, da ih tako nazovem?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Kanal koji je najčešće u to vreme spominjan bio je onaj iz Mađarske. Nakon raspada Varšavskog pakta (WTO, Warsaw Treaty Organization) ostalo je u čitavoj Istočnoj Evropi mnogo starog oružja, tako da hrvatskom režimu nije bilo teško da nabavi to oružje. U tome su im takođe pomagali i desničarski elementi u hrvatskoj dijaspori širom sveta, koji su prikupljali novac, a verovatno su i sami slali oružje u domovinu.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li imate saznanja o tome da su se Hrvatske oružane snage naoružavale i na taj način što su iz blokiranih kasarni, nakon napuštanja istih od strane Jugoslovenske Narodne Armije, to oružje uzimali i koristili za borbu protiv iste te Jugoslovenske Narodne Armije?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: To mi nije poznato. Ali u svakom slučaju bi bilo razumno očekivati da to urade. Drugim rečima, sigurno me ne iznenađuje da su posle pregovora o sporazumnom povlačenju Jugoslovenske Narodne Armije koja je u raznim svojim skladištima i kasarnama ostavljala nekakvo oružje, da su to onda svakako iskoristile Hrvatske snage u nastajanju. To bi bila sasvim razumna stvar za njih.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li raspolazete podatkom šta se desilo sa oružjem nakon povlačenja Jugoslovenske Narodne Armije iz Slovenije kroz Hrvatsku, i da li imate podatak da je tom prilikom u napadu na taj konvoj od strane Hrvatskih oružanih snaga zaplenjeno 105 vagona oružja, kao i 13 tegljača oružja, i da je ta oprema vojna i oružje završilo u rukama Hrvatskih oružanih snaga?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Tog konkretnog incidenta se ne sećam. Ali kao što sam već rekao odgovarajući na vaše prethodno pitanje, ne bi me ni malo iznenadilo da su to oni radili. Oni bi na ono oružje koje su mogli da preotmu od Jugoslovenske Narodne Armije gledali kao na oružje koje su bar delimično platili hrvatski poreski obveznici tokom prethodnih godina, i oni bi to smatrali za svoje legalno vlasništvo. I to naravno važi za svaki jugoslovenski narod. Na primer, znamo da su Slovenci vrlo, vrlo brzo na početku stvaranja svojih oružanih snaga preuzeli svo oružje koje se nalazilo u skladištima Teritorijalne Odbrane. Hrvati nisu bili dovoljno dobri u tome. Zato su morali da nadoknade izgubljeno vreme i posluže se svim sredstvima koja su im bila na raspolaganju kako bi nabavili oružje za koje su smatrali da im je potrebno.

prevodioci: Molimo vas mikrofon.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Pardon. Izvinjavam se. Da li vam je poznato gospodine Wheeler, da je postojao sporazum između Slovenije i Hrvatske o zajedničkoj odbrani nakon... o zajedničkoj odbrani od JNA, koji je potpisan negde u aprilu 1991. godine? Kučan i Tuđman potpisali takav sporazum. Da li imate saznanja o tome?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, naravno. Na kraju je to bio sporazum koji nijedna strana nije ispoštovala.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li znate zašto?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Kratko rečeno, državni interesi. Naime, bilo bi nemoguće i opasno da Hrvatska ponudi podršku Sloveniji u doba desetodnevnog rata krajem juna, početkom jula 1991. godine, a isto tako bi bilo opasno i teško Sloveniji da nakon toga ponudi svoju podršku Hrvatskoj, kada se žarište rata u julu premestilo u Hrvatsku. Imeđu dva glavna grada nije vladala neka velika ljubav, iako se kaže da su krajem juna 1991. godine Hrvati pokušali da zaustave neke kolone Jugoslovenske Narodne Armije da pređu iz Hrvatske u Sloveniju. Iako je po mom mišljenju, to bilo sasvim nevažno, budući da je bilo sasvim dovoljno trupa Jugoslovenske Narodne Armije u Sloveniji.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, Sporazum o zajedničkoj odbrani, potpisan između Hrvatske i Slovenije iz aprila 1991. godine, intervencija Jugoslovenske Narodne Armije u Sloveniji je nakon toga, jel' tako? Sada pitam...

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Sada pitam: Ako je to tako, da li to znači da su Hrvatska i Slovenija svesno pripremale ovaj Sporazum da bi na taj način se organizovale i branile od nekog napada koji se već priprema? A pri tom imamo nespornu činjenicu da u to vreme Predsedništvo te Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije razgovara i raspravlja. I već imamo odmah nakon toga incidente koji se prave. Kakav je bio motiv po vama zaključivanja takvog jednog Sporazuma o zajedničkoj odbrani, kada još nema nikakvog napada? Znači, april mesec 1991. godine, šta on znači?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Glavna svrha... a ja sada nagađam. Glavna svrha bila bi jednostavno odvratanje takvog eventualnog napada, čime bi se Jugoslovenska Narodna Armija odvratila ako bi joj se stavilo do znanja da će otpor možda da bude jači nego što bi inače bio. Isto tako, time bi se podigao moral javnosti i u Sloveniji i u Hrvatskoj. Drugim rečima, poslužio je da se ljudi osećaju bolje, hrabrije, sigurnije sa takvim sporazumom, sporazumom koji, kao što sam već rekao, nije bio ispoštovan.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Sad da vas pitam, objasnite mi molim vas. April mesec 1991. godine, kojim to oružanim formacijama raspolaže Slovenija, kojim to oružanim formacijama raspolaže Hrvatska, da bi oni potpisali Sporazum o zajedničkoj odbrani? Čime će to da se brane i od koga će da se brane ako je tačno da, kako pokušava da se predstavi: nemaju oružje, nemaju vojsku, nemaju vojne formacije, nemaju ništa?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Pa do aprila 1991. godine Slovenci su već imali neku vrstu vojske. Kao što sam ranije rekao, oni su dosta uspešno uspeali da dođu do skladišta Teritorijalne Odbrane pre nego što je to uradila Jugoslovenska Narodna Armija. Hrvati, kao što vi kažete, nisu imali ništa. Imali su policiju u koju Tuđman nije imao poverenja i tek su bili na početku sa svojim naporima da stvore jezgro oružanih snaga. Zato sam i rekao da je glavna svrha ovog sporazuma bila potencijalni efekat odvratanja i efekat podizanja morala.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Ja nisam rekao da Hrvati nisu imali ništa. Naprotiv, ja mislim da jesu imali mnogo, ovaj, nego kako se predstavlja da nisu imali

ništa, to je jedna priča. E sada mi recite ovako: Da li vam je poznata sednica Predsedništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u potpunom sastavu, znači sa svih osam članova i svim ovim prisutnim članovima koji treba da budu, koja je održana 12. jula 1991. godine u Beogradu? I da li vam je poznato da je jedan od zaključaka te sednice bio da se razoružaju sve paravojne i parapolicijske snage na teritoriji Hrvatske?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li znate da li je to sprovedeno, a ako nije, da li znate zašto nije? Ko je sprečio da se ta odluka najvišeg državnog organa i Vrhovne komande oružanih snaga sprovede?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Odluka nije doneta u dobroj veri glavnih strana koje su sudelovale u donošenju te odluke. Ni srpski ni hrvatski predstavnik nisu nameravali da to sprovedu u delo. Možemo da zamislimo da su predstavnici Bosne i Hercegovine i Makedonije izuzetno želeli da se to sprovede u delo i da su želeli da veruju da će takva odluka da se sprovede u delo. Međutim, u julu 1991. godine, ni hrvatski ni srpski predstavnik više nije to radio u dobroj veri. Baš kao i sam sastanak Predsedništva toga dana. To je bilo nešto namenjeno pre svega za međunarodnu upotrebu, pre svega Evropskoj uniji.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Kažete da nije postojala, da nije u dobroj veri doneto sa... ni sa hrvatske ni sa srpske strane jedna takva odluka. Da vas pitam, u kontekstu svega ovoga o čemu smo govorili, da li je Jugoslovenska Narodna Armija odnosno predstavnik Jugoslovenske Narodne Armije kod činjenice da smo čuli da je Jugoslovenska Narodna Armija i njen predstavnik bio za očuvanje zajedničke države, da li su oni zaista iskreno hteli da sprovedu jednu takvu odluku - da im je data mogućnost da to urade?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ja ne mogu, a ni vi ne možete sigurno to da znate. Međutim, smatram da je u to vreme bilo jako malo verovatno da se ta odluka sprovede na terenu - kada je reč o srpskim paravojnim jedinicama. Oni su možda želeli da se to sprovede u život kada je reč o nesrpskim paravojnim jedinicama.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: E sad imamo, ponovo da se vratimo na jedan deo priče o kome smo govorili. Imamo predstavnike HOS-a, jedne paramilitarne formacije u crnim košuljama, u crnim uniformama, sa ustaškim obeležjima, jedno obeležje je i ta šahovnica, ne znam da li sam vas pitao, ima jedno istorijsko nasleđe, govorili smo o genocidu nad Srbima i Jevrejima. Da li je onda strah srpskog naroda u Istočnoj Slavoniji pohranjen čak i medijski bio opravdan ili ne?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: O tome smo juče govorili, i ja se slažem da je postojala velika količina opravdanog straha i među Srbima i među Hrvatima u Istočnoj Slavoniji, kao i među nacionalnim manjinama. Strah je mogao da se opipa. Kad je reč o HOS-u, Tuđman je naravno želeo da se otarasi HOS-a. Šta više, on je tokom leta 1991. godine preduzeo korake da odande ukloni Merčepove paravojne snage, iako je to na kraju rezultiralo time da se Merčep imenovao na položaj u Ministarstvu unutrašnjih poslova. U svakom slučaju, nedisciplinovane snage nisu bile nešto što je njegova vlada želela, ali pretpostavljam da su u prvim danima takve snage smatrane korisnim, iako su postale i

kontraproduktivne. Sigurno je da su ustaške regalije HOS-a bile veoma neprijatne za Tuđmanovu Vladu. Vi s druge strane spominjete šahovnicu kod Hrvata. Ja nikada nisam shvatio zašto je pojavljivanje šahovnice na novoj hrvatskoj zastavi i pažnja koja je tome posvećena trebalo bilo koga da uvredi, jer se šahovnica nalazila i na grbu Socijalističke Republike Hrvatske još od 1946. godine. Činjenica da je tome poklonjeno toliko pažnje, mislim da je bilo zbog potreba simboličkog nacionalističkog tona Tuđmanovog režima, ali sama šahovnica nije nešto što je trebalo na bilo koji način da bude uvredljivo za Srbe.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato gospodine Wheeler, da li su pored šahovnice pripadnici HOS-a na svojim oznakama koje su nosili na svojim uniformama, imali još neku oznaku koja je asocirala na ustaški pokret?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Mislim da su neki pojedinci uživali u tome da imaju slovo "U", ustaško "U" na svojim uniformama. Bilo je zanimljivo primetiti da su oni radili ono što ustaše nisu radile, oko vrata su nosili gomile krunica. Ali ne sećam se ničeg drugog.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Ne znam o kakvim krunicama je reč. Da li možete da objasnite?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Krunice, katoličke krunice za izgovaranje "Ave Marija" molitve. Imate ogrlicu sa krunicama, na dnu se nalazi krst i onda prebrojavate te krunice koje prolaze preko vaših prstiju. To su postali jako vidljivi simboli religioznosti koja je u to vreme pratila izlivanje hrvatskog nacionalizma. I tamne naočare. Ovi HOS-ovci nisu bili nimalo lep prizor.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Imali smo jedan deo oružanih snaga, Jugoslovensku narodnu armiju i Teritorijalnu odbranu. Vi ste govorili da je Slovenija uzela oružje od Teritorijalne Odbrane, Hrvatska nije uzela, i već to, da je zakasnila kako vi rekoste, da je kasnije urađeno šta je urađeno. Sada vas pitam - uloga Teritorijalne Odbrane u sistemu oružanih snaga, da li znate kako je to funkcionisalo?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: To je zavisilo... zavisio je odnos Teritorijalne odbrane i Jugoslovenske narodne armije od toga da li je ratno stanje ili nije. Teritorijalna odbrana dolazi pod direktnu kontrolu Jugoslovenske narodne armije u vreme krize, odnosno rata. Ja se sada ne sećam tačno kakve odredbe propisuje zakon. Ali u vreme mira svakako da je Teritorijalna odbrana bila pod kontrolom odgovarajuće republičke vlade. A u tim mesecima i godinama, jedinice Teritorijalne odbrane počele su da se dele, cepaju, baš ko što je i sama Jugoslavija počela da se deli.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: I šta se dešava sa jedinicama Teritorijalne odbrane koje su na prostoru, geografskom prostoru Hrvatske?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Jedinice Teritorijalne odbrane u područjima gde su Hrvati imali većinu, formirale su jezgro buduće Hrvatske vojske. Ali, kao što smo već spomenuli, oni su imali jako malo tog naoružanja Teritorijalne odbrane u svojim rukama, jer je Jugoslovenska narodna armija vrlo efikasno preuzela većinu tog oružja pre nego što su sami Hrvati dobili za to priliku. A naravno, u područjima gde su Srbi bili u većini, oružje Teritorijalne odbrane preuzele su lokalne grupe naoružanih Srba. A u mešovitim područjima, poput Istočne Slavonije, oni... Teritorijalna odbrana podelila se po svojim

nacionalnim komponentama i pretpostavljam da se na taj način podelilo i oružje. Iako naravno ima razloga da verujemo da je većina takvog oružja završila u srpskom delu bivše Teritorijalne odbrane.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Ove odluke Teritorijalne odbrane o razdvajanju i izdvajanju, na način na koji ste opisali, da li možemo da se složimo da su potpuno nelegitimne?

TUŽILAC WEINER: Prigovor, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Gospodine Weiner, mislim da je ovoga puta pitanje gospodina Bulatovića dovoljno legitimno, s obzirom na mišljenja koja su izneta do sada. Gospodine Bulatoviću, nastavite.

SVEDOK WHEELER: Da li da odgovorim na pitanje, gospodine Bulatoviću?

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Ako možete, odgovorite?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, mislim da je bilo nelegitimno. Ali kao što smo već utvrdili više puta, puno nelegitimnih stvari se dešavalo u Jugoslaviji u to vreme - stvari koje i pravno gledano i ustavno gledano su bile ekstremno nelegitimne. Ali to se dešavalo manje više u svim delovima. Eto, to su stvari koje se dešavaju kada zemlja počne da se raspada, a posebno kada počne rat.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, čuli smo ovde, vi ste potvrdili, neću da vam protivrečim apsolutno ni jednog sekunda, da je Jugoslovenska narodna armija sa konceptom, načinom kako je formirana, nacionalnim sastavom imala želju i volju, oznake i sve ostalo da sačuva neku jugoslovensku zajednicu. Da li u takvom jednom konceptu njenog formiranja, postojanja i svega je i njeno legitimno pravo da interveniše na teritoriji u okviru onog ustavnog ovlašćenja očuvanja teritorijalne celovitosti na teritoriji koja je još uvek *de iure* a i *de facto* u sastavu neke zajednice koja se još uvek zove tada Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija?

TUŽILAC WEINER: Prigovor, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Gospodine Bulatoviću, vi sada pokušavate da izmanevrišete takav položaj da se ponovo vratite na ista pitanja, zar ne? Ja sam vam pre nekoliko trenutaka dopustio maksimum, ali jednostavno mislim da ste se sada ponovo vratili na neprikladan teren.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Uvažavam vaš prigovor, časni Sude, odnosno vaš... vaše instrukcije povodom ovog pitanja.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Gospodine Wheeler, za kraj da vas pitam. Kada sagledamo sve ove aspekte o kojima smo govorili, znači: istorijske, ustavne, faktičke, koji su postojali u jednoj takvoj složenoj zajednici, višenacionalnoj, sa raznoraznim interesima, imajući u vidu ulogu Jugoslovenske narodne armije, kako je

formirana, koncipirana, po kojim principima i sve to, imajući u vidu Predsedništvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, koje postoji na način na koji postoji, koje odlučuje na način na koji odlučuje, ulogu predstavnika Jugoslovenske narodne armije u radu Predsedništva koju ste opisali kao ulogu predstavnika koji učestvuju u cilju očuvanja Jugoslavije, da li je Vojska Jugoslavije od političkih faktora mogla biti zloupotrebljena za izvršavanje nekih zadataka koji su joj dati, a koje je vojska morala da uradi po sistemu slušanja šta joj se naredi od onih koji njom rukovode i komanduju?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da. Jugoslovenska narodna armija je u junu 1991. godine bila armija koja više nije imala državu za koju je trebala da se bori, da je brani i da je održava. Ta država je odumirala. I ja u stvari tvrdim da je krajem juna 1991. godine ta država već bila mrtva. Tako je JNA bila armija koja nije imala državu. To je gledište koje je davno izrekao Miloš Vasić, koji je glavni ekspert za vojna pitanja u Srbiji, pa i u bivšoj Jugoslaviji. Kao armija koja nema državu, ona treba da pronade novi razlog, novi smisao postojanja, novu državu kojoj treba da služi. S obzirom na dezerterstvo ne-srba iz Jugoslovenske narodne armije, pogotovo iz oficirskog kadra, nije iznenađujuće što je ta nova država kojoj su želeli da služe u stvari bila upravo ta zamišljena Velika Srbija koju je u to vreme Slobodan Milošević stvarao. Drugim rečima, Velika Srbija je u odsustvu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije bila nešto što je Jugoslovenska narodna armija mogla u stvari legitimno da brani. To ne menja činjenicu, odnosno ono što pokušavam da kažem jeste da Jugoslovenska narodna armija nije imala neko drugo mesto gde bi otišla, i jedini izlaz joj je bio da iskaže lojalnost Miloševićevom režimu. E sad, ono što je čudno, a to danas znamo, jeste da Milošević nikada nije verovao JNA, tako da je on uložio sve svoje napore kako bi stvorio Srpsku... ne izvinjavam se, Srpsku... to je... pokušavam da pronađem pravu reč... Specijalne jedinice Srpskog MUP-a pri Ministarstvu unutrašnjih poslova. Drugim rečima, alternativnu vojsku potpuno pod njegovom kontrolom, budući da on nikad nije verovao vrhu Jugoslovenske narodne armije. Jugoslovenska narodna armija je njemu uvek bila sumnjivi element, čak i kada je 1992. godine transformisana u Vojsku Jugoslavije, VJ.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Upravo zbog toga i pitam. Znači, da li je moguće da u jednom takvom odnosu snaga vojska, kao neko ko ne odgovara nekom ko pledira da ima vlast, da ta vojska bude zloupotrebljena u nekim akcijama da bi bila diskreditovana i sve, da bi se pokazalo da ona ne treba da služi, da bi bilo opravdanje da se napravi nešto drugo?

TUŽILAC WEINER: Prigovor, časni Sude. Pitanje uopšte nije jasno.

SVEDOK WHEELER: Mislim da ovo proizilazi iz nečega što sam napisao u svom izveštaju.

SUDIJA PARKER: Ne slažem se sa vama, gospodine Weiner. Molim vas, nastavite doktore.

SVEDOK WHEELER: Gospodine Bulatoviću, ja se u stvari slažem s vama. Armija je zloupotrebljena i to namerno zloupotrebljena, a Milošević se često hvalisao u vezi sa tim. On je Joviću u proleće 1991. godine rekao: "Mi ćemo... mi ćemo ovu armiju srušiti i

prilagoditi našim potrebama". I taj proces se nastavio tokom čitavog perioda dok je Milošević bio na vlasti, bez obzira na kom je on položaju bio. Čini mi se da Armija jeste bila zloupotrebljena i da je bila uništena razaranjem Jugoslavije.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Časni Sude, mislim da ima jedna greška u transkriptu, 48. stranica, red 13. Mislim da je u pitanju 1991. godina, a ne 1990., kako stoji u transkriptu.

SVEDOK WHEELER: Mislim da sam ja pogrešio. Verovatno sam rekao 1990. godina. U stvari u pravu sam, da, to jeste bilo u proleće 1990. godine, dakle na samom početku.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Ja se izvinjavam. Ja sam pogrešan onda dobio prevod. Samo trenutak, časni Sude... Gospodine Wheeler, posle ovakvog odgovora koji ste mi dali - da Slobodan Milošević i taj deo srpskog rukovodstva preko koga je on, kako se tvrdi ostvarivao vlast, nije verovao u ovu Jugoslovensku narodnu armiju i to, da li onda možemo da se složimo u tome da te godine 1990, 1991. godine Slobodan Milošević i to rukovodstvo nije podržavalo ni opravdavalo ustavnu ulogu i položaj Jugoslovenske narodne armije kakav je bio, jer to jednostavno nije odgovaralo tim interesima velikosrpske politike, kako se piše?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, zaista. U potpunosti se slažem. I da se vratim na prethodno pitanje. Često se tvrdi da jedan od glavnih razloga zbog čega je doneta odluka da se Jugoslovenska narodna armija pošalje na zadatak koji naravno nije mogao da urodi plodom - da preuzme kontrolu nad slovenačkom granicom 27. juna 1991. godine, je upravo bio taj da se diskredituje Armija i da joj se ne ostavi nikakva druga opcija već da se prikloni Miloševiću. Dakle da se uništi JNA kao Jugoslovenska narodna armija, a da u čitavom procesu Armija ostane bez ikakve druge alternative osim da izrazi lojalnost Miloševiću. Ali kao što sam rekao pre, Milošević je uvek sumnjao u lojalnost te Armije kao naslednika Jugoslovenske narodne armije.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Da vas pitam gospodine Wheeler, u jednom delu vaše ekspertize, negde sam pročitao da je Jugoslovenska narodna armija zauzimala teritorije i vršila etničko čišćenje. Da li ćemo se složiti da su to isuviše jake kvalifikacije i da vojska, Jugoslovenska narodna armija, iz svega ovoga što smo čuli, sa ovim ovakvim opredeljenjem, jednostavno ne može zauzimati teritorije na svojoj teritoriji, a najmanje vršiti neka etnička čišćenja?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Pa evo, sad smo u pravnom minskom polju. Da li je to bila njihova teritorija u jesen 1991. godine, to je glavno pitanje. Ja mislim... ja mislim da u praktičnom smislu nije bila. Sada, možda nije najsrećnije da se koristi izraz "etničko čišćenje", budući da taj izraz još uvek nije počeo naširoko da se koristi, ali operacije u Baranji, oko Iloka i u drugim selima u vukovarskoj oblasti su sasvim sigurno imale karakteristike onoga što ćemo kasnije srećno... izvinjavam se, "srećno" je pogrešna reč... često karakterisati kao "etničko čišćenje". Problem sa idejom da vojska to izvodi na vlastitoj teritoriji je u stvari suština tog problema s kojim je bila suočena sama vojska, a naravno i svi oni sa kojima su oni dolazili u dodir. Čija je to vojska bila u stvari? Čija je to zemlja bila u stvari? Jer oko toga se naravno i vodio rat.

ADVOKAT BULATOVIĆ – PITANJE: Valjda ćemo se složiti da ovo što se spominje, da su to zone borbenih dejstava?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Zaista su bile.

ADVOKAT BULATOVIĆ: Časni Sude, ja se zahvaljujem gospodinu Wheeleru. Ja sam završio moje unakrsno ispitivanje.

SUDIJA PARKER: Puno vam hvala, gospodine Bulatoviću. Gospodine Weiner, izvolite.

DODATNO ISPITIVANJE : TUŽILAC WEINER

TUŽILAC WEINER: Samo nekoliko pitanja za dodatno ispitivanje, časni Sude. Molim da se svedoku pokaže paragraf 104 na stranici 38 iz odluke u *Predmetu Tužilac protiv Tadića, Predmet IT- 94-T*, i to se odnosi na jedan deo vezano za unakrsno ispitivanje gospodina Bulatovića, branitelja gospodina Šljivančanina, a u vezi sa gospodinom Kadijevićem i nacionalnim sastavom Jugoslovenske narodne armije iz 1991. godine, i ja bih zamolio da se to pokaže svedoku. To je na stranici 38, i tu je naslov knjige generala Kadijevića "Moje viđenje raspada, vojska bez države". Počinje sa poslednje dve reči u trećem reda od vrha. Od trećeg reda sa vrha, poslednje dve reči. Ako možete... Ja ću vam to pročitati na strani 38.

prevodioci: Molimo vas sporije. Hvala.

TUŽILAC WEINER: Veoma sporo.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: O JNA on piše: "1991. godine to više nije bila vojska koja je imala jedinstvenu državu koju bi branila, država koju je bila obavezna da brani se raspadala, kao što su se njeni redovima sada popunjavali etničkim Srbima, pa joj je zadatak u neposrednoj budućnosti bio da se regrupišu snage i naoružanje koje je bilo po čitavoj bivšoj Jugoslaviji, uključujući i republike koje su se otopile, i da se povuku na ono što je preostalo od naroda i da se onda koncentrišu na zaštitu i odbranu onih etničkih Srba koji su se tokom ovog raspada našli izvan Srbije i Crne Gore. To je bilo osmišljeno da bi na kraju došlo do stvaranja nove, uglavnom srpske Jugoslavije od Srbije i Crne Gore, ali koja bi obuhvatala i delove Bosne i Hercegovine, i delove Hrvatske, u kojoj bi uglavnom, ali ne isključivo bili oni delovi u kojima je srpsko stanovništvo u većini". Da li bi smo mogli da čujemo vaš komentar u vezi sa tim, molim vas?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Pa čini mi se da je u potpunosti tačan opis onoga što se dešavalo i što je režim pokušavao da sprovede.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: Da li se nacionalni sastav vojske 1991. godine promenio i zašto?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Kao što sam upravo rekao gospodinu Bulatoviću... ili radije podsetio ga... mada nije bilo potrebno da ga podsećam na to...

nacionalni sastav se dramatično menja tokom 1991. godine. Kao što sam rekao, razlog je bilo dezerterstvo mnogih od njih... većine u stvari ne-srpskih regruta. Takođe i nesrpske starešine su napuštale JNA. A takođe su postojale velike poteškoće u vezi sa mobilizacijom čak u Srbiji i u Crnoj Gori. Tako da je ona bila generalno veoma, veoma oslabljena u pogledu ljudstva.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: Sa ljudstvom u vezi, kako je JNA nadoknadila taj nedostatak ljudstva koje je dezertiralo?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Pa jedan od načina je bio da se u mnogome oslanjaju na takozvane dobrovoljce. Radilo se o paravojnim formacijama koje su bile lokalne sa područja sukoba, ili koje su dolazile direktno iz Srbije. Neke su bile pod pokroviteljstvom jedne ili druge političke stranke, a neke su formirali državni organi Državne bezbednosti Srbije. Dakle, imamo JNA u svom oslabljenom stanju koja se oslanjala na dobrovoljce, na pravojsku i gde je to bilo značajno, na ostatke sistema Teritorijalne odbrane.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: Od juna 1991. godine, pa do kraja novembra 1991. godine, u Istočnoj Slavoniji u Hrvatskoj, koja obuhvata i područje Vukovara, da li su pripadnici TO i paravojnih jedinica korišćeni od strane Jugoslovenske narodne armije?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da. Itekako su korišćeni i korišćeni su u stvari za obavljanje prljavog posla.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: Koji je to prljavi posao?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Pa to je u stvari bio ulazak u neprijateljska sela ili gradove, za koje se smatralo da su neprijateljski u kojima se onda sprovodilo ono što će kasnije biti nazvano "etničko čišćenje". To su bila nasumična ubistva ili pažljivo planirana ubistva, moglo je da bude i jedno i drugo, ali svrha svega toga je bila da većina neprijateljskog stanovništva ode, da beži glavom bez obzira.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: Da li ste vi znali da je tokom istog perioda, od 1. jula pa do kraja novembra 1991. godine, ili do 22. novembra – dakle 1. jula 1991. godine pa do kraja novembra 1991. godine - da li ste znali da u Istočnoj Slavoniji, koja obuhvata Vukovar, da li ste znali ili saznali da pripadnici srpske TO i paravojske zajedno rade sa JNA?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da, svakako.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: Sada... sada, postavljena su vam pitanja o tome kako su Hrvati nabavljali oružje. Tokom tog istog perioda, od jula do novembra, da li se to oružje koje su Hrvati imali na raspolaganju moglo uporediti sa oružjem koje su imali JNA, Teritorijalna odbrana i paravojska?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Ne, nikako. Razlika u oružju i municiji koju su imali Jugoslovenska narodna armija i paravojne snage bila je... razlika je bila veoma, veoma velika. Drugim rečima, JNA i njihovi pomoćnici su imali daleko više vatrenog oružja nego lokalni hrvatski branioци i Hrvatska vojska koja se stvarala.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: A što se tiče brojki, dakle između ove dve grupe, Hrvata s jedne strane i JNA i paravojske koja je zajedno saradivala s druge strane, da li se ljudstvo moglo porediti?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Gospodine Weiner, da li vi pitate samo za Vukovar? Jer krajem leta 1991. godine - sam Vukovar, dakle centar grada je bio potpuno opkoljen, u gradu je bilo veoma malo branitelja. Procene su između recimo 1.000 i 1.500 branitelja krajem avgusta 1991. godine. Njih je bilo veoma malo u odnosu na snage koje su opkolile Vukovar - snage JNA i njihove pomagače. Ali to ne znači da na drugim ratištima u Hrvatskoj nije bilo mesta gde su brojevi bili približno slični, posebno ako govorimo o Zapadnoj Slavoniji ili o Baniji, gde je prisustvo Jugoslovenske narodne armije, svakako u Baniji, bilo daleko manje. I zato bi se možda moglo reći da su brojke boraca možda bile negde slične. Ali gde god je JNA bila, svakako je postojala brojčana i oružana... oružana superiornost.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: Hvala. Samo još o jednoj temi. Činjenica da je Jugoslovenska narodna armija tradicionalno imala sistem opšte narodne odbrane, da li bi to... da li je uobičajeno ili nije da se JNA u stvari oslanja na TO, paravojsku i dobrovoljce?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Veoma je važno da se napravi razlika između paravojske s jedne strane i Teritorijalne odbrane s druge. Teritorijalna odbrana je bila aktivna rezerva jugoslovenske države. To je potpadalo pod pratizansku doktrinu o opštenarodnoj odbrani i sastojala se od ljudi koji su prošli obuku, koji su redovno pozivani na vežbe i koji su bili potčinjeni vojnoj komandi u svim vanrednim situacijama. Paravojska je bila jedan potpuno novi fenomen koji nije bio... čak nije bio ni po volji mnogih oficira Jugoslovenske narodne armije, koji su ih smatrali za krvožedne pijanice i bandite željne silovanja.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: Ali oni su i dalje korišćeni od strane JNA?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Svakako da jesu. Jednostavno nisu imali izbora. Jer komanda Jugoslovenske narodne armije nije verovala u angažovanje svojih sopstvenih snaga u toj fazi teških sukoba, posebno nije mogla da se upusti u ulične borbe od kuće do kuće zbog velikih problema u vezi sa dezerterstvom i veoma niskim moralom. Tako da je Jugoslovenska narodna armija jednostavno morala da iskoristi svoju prednost u teškom naoružanju a da, kao što sam rekao, toj paravojsci prepusti prljave poslove.

TUŽILAC WEINER – PITANJE: Da li to obuhvata i područje Istočne Slavonije i Vukovara u periodu između jula 1991. godine i 22. novembra... Izvinjavam se, 22. novembra 1991. godine?

SVEDOK WHEELER – ODGOVOR: Da... da svakako .

TUŽILAC WEINER: Hvala. Nemam više pitanja, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno, gospodine Weiner. Doktore, biće vam drago da čujete da je završeno ispitivanje. Pretresno veće vam je zahvalno na pomoći i što ste došli ovde. Naravno, sada ste slobodni da se vratite svojim drugim zanimanjima. Zaista vam hvala.

SVEDOK WHEELER: Hvala vama, časni Sude.

(svedok napušta Sudnicu)

SUDIJA PARKER: Gospodine Vasiću?

ADVOKAT VASIĆ: Hvala vam, časni Sude. Iskoristio bih ovo vreme kada je svedok otišao, da u ime sva tri tima Odbrane se izjasnim o onom što ste vi pokrenuli juče, a u vezi predloga mojih uvaženih kolega iz Tužilaštva, u vezi svedoka gospodina Kostovića i gospodina Hrabača, čije smo izjave dobili, a koje se odnose na dokumentaciju koju je gospođica, gospođa Bosanac donela sa sobom ovde prilikom njenog poslednjeg saslušanja. Što se tiče samih pismenih izjava, timovi Odbrane nemaju ništa protiv da ih Tužilaštvo uvede ako to želi po Pravilu 89f - onakve kakve jesu, ali smatramo da je neophodno da oba ova svedoka unakrsno saslušamo, imajući u vidu sadržinu onoga o čemu oni govore i one podatke koje smo ovde dobili, za koje mislim da su relevantni za samu Optužnicu. Ja znam da ste vi nama ostavili rok do ponedeljka da se pismeno izjasnimo, ali ne znam da li časni Sud prihvata ovakvo izjašnjenje timova Odbrane usmeno? Mislim da ćemo tu dobiti na ekonomičnosti postupka. Danas smo dobili još jedan pismeni zahtev mojih uvaženih kolega za amandiranjem 65ter liste novim svedokom, i mi molimo da se o ovom predlogu Tužilaštva pismeno izjasnimo. S obzirom da je specifičan i zapravo predstavlja nastavak neke prakse koju je Tužilaštvo preduzelo već u pogledu prethodna dva svedoka, gospođice Hartmann i gospodina Arića. Hvala najlepše, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Hvala vam lepo, gospodine Vasiću. Kad je reč o prva dva svedoka, shvatio sam da vi nemate ništa protiv toga da se njihove izjave uvrste u spis, ali želite i da oni ovde dođu da budu unakrsno ispitani. Hvala.

ADVOKAT VASIĆ: Časni Sude, tako je. Ako moje uvažene kolege žele da uvrste u spis njihove izjave, mi nemamo ništa protiv, ali tražimo da oni budu unakrsno ispitani. Hvala vam.

SUDIJA PARKER: Hvala. Gospodine Weiner, izgleda da će biti potrebno da se ta dva svedoka pozovu. Ja znam da se gospodin Moore nadao da će to moći da izbegne. Kada je reč o zahtevu za dopunu popisa po Pravilu 65ter, vi želite da dostavite pismeni odgovor, gospodine Vasiću? Može li to da se uradi do ponedeljka?

ADVOKAT VASIĆ: Časni Sude, Odbrana bi mogla da pokuša da to učini do ponedeljka, ali to bi možda bio prevelik napor. Mi imamo jednog važnog svedoka u ponedeljak, čini mi se, putem video konferencije. Ako bi mogli dobiti neki dan više, bili bi zahvalni Pretresnom veću da u toku sledeće, one nedelje tamo, neki dan koji odredite, iznesemo svoje mišljenje. Kažem, s obzirom da u ponedeljak imamo zasita svedoka koji... s kojim se moramo baviti.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA PARKER: Gospodine Vasiću, mi smatramo da bez obzira na pritiske koje imate, da ćete moći da sačinite pismeni odgovor do srede sledeće nedelje.

ADVOKAT VASIĆ: Zahvaljujem se časni Sude na razumevanju.

SUDIJA PARKER: Hvala. A sada, gospodine Weiner?

TUŽILAC WEINER: Da, časni sude. Kako mi je rečeno, mi više nemamo svedoke.

SUDIJA PARKER: Mislite da kažete da ćemo onda danas ranije da završimo?

TUŽILAC WEINER: I ranije da završimo i ranije da započnemo vikend.

SUDIJA PARKER: Da. Želim da obavestim strane da Pretresno veće očekuje da će danas popodne doneti odluku o tumačenju Optužnice, što će biti od značaja za obe strane. U ovakvim okolnostima, završićemo sada sa radom. Samo još jednu stvar da napomenem. Izgleda da radno vreme koje smo usvojili kako bi u ovom predmetu brže napredovali proizvodi neke poteškoće i to na više strana. Zato ćemo od danas, pa nadalje u ponedeljak počinjati sa radom u 12.30 časova a ne u 12.00 časova, kako bi bilo dovoljno vremena za ručak pre početka naše sednice, jer ovako nemamo dovoljno vremena da napravimo punu pauzu za ručak. A u ostalim danima, produzićemo pauzu za ručak 15 minuta, na sat i 15 minuta, zato što je dosta ljudi imalo problema sa samo jednim satom trajanja pauze. Sada završavamo sa radom i nastavljamo u ponedeljak u 12.30 časova.

